

Itzulpengintza hiztegi-gintzaren ikuspegitik: arazoak eta konponbideak

MIKEL MORRIS

Azken urteetan, ikaragarri aldatu dira hiztegi-gintza eta itzul-pengintza Euskal Herrian. Oso ikuspegi berezia daukat gaiaz, erabat bitxia ez esatearren, bai itzultzaile bezala, bai hiztegi-gile bezala, bai eta kanpotar bezala ere. Bi zatitan banatu dut artikulua ez-akademiko hau: 1.a, itzul-pengintzako arazo praktikoak; 2.a, euskarazko hiztegi-gintza vs. thailandierazko eta txinerazko hiztegi-gintza.

1. Itzul-pengintzako arazo praktikoak: ingelesetik euskarara

1.0

Ingelesaren eta euskararen arteko itzulpenak ez dira aspaldiko kontua. Esan genezake aurreneko itzulpenak Edward Spencer Dodgson ingelesak egin zituela, Sebastian Mendibururen *Jesus-en compaÑiaco* (Donos-

tia, 1900) eta Bartolome Santa Teresaren *Euscal-errijetaco olgüeeta ta dantzeen gatz-ozpinduba* (Dodgson eta A. Campion, Durango, 1914) liburuen itzulpenak argitaratu zituenean.

Gero, Espainiako Gerra Zibila hasi aurretik, zenbait obra euskaratu ziren, hala nola Shakespeareren antzerkiak. Hala ere, XX. mendeko 70eko hamarkadan etorri ziren ahaleginik sendoenak, batua indartzen hasi zenean. Orain arte, ordea, gaztelaniatik itzuli dira obrarik gehienak euskarara, eta, hein txikiago batean, frantsesetik. Ez da harrizkeoa, Hego Euskal Herrian gaztelania baita kultura-hizkuntza bakarra. Egun, irakurle itzultzaileok ederki dakizuenez, itzulpen gehienak gaztelaniatik egiten dira: administrazio-agiriak, eskolako testu-liburuak eta, noizean behin, literatura-testuak.

Bitartean, ingelesa bihurtu da munduko hizkuntzarik garrantzitsuen, eta, goiz edo berandu, nire uste apalean, ingelesetik egingo dira itzulpenik gehienak euskarara ere, ez espainieratik, ingelesez jorratzen baitira nagusiki zientziak, arteak, literatura, etab., ez espainieraz edo frantsesez. Dena dela, orain ingelesetik, gaztelaniatik eta frantsesetik itzultzen dugu batik bat; etorkizunean, ordea, beste hizkuntza batzuetatik ere aritu beharko dugu: txineratik, adibidez.

1.1 Arazo praktikoak

1.2 Hiztegiak

Munduan zehar, hiztegi-gintza elebiduna oso jarduera espezializatua da, eta, jakina, oso jende gutxi aritzen da horretan. Ongi aztertuta, hiztegi on eta fidagarri gutxi da munduan. Normalean, hizkuntzarik handienek izaten dute hiztegi-gintza-tradiziorik zaharrena eta oparoena. Faktore asko dauka horren atzean: dirua, azpiegitura, jende prestatua... Bizitzan zehar, dozenaka hiztegi erosi, irakurri eta aztertu ditut, eta, nire iritzian, Ingalaterran, Alemanian, Frantzian, Errusian eta Japonian dituzte hiztegi-gintza-tradiziorik onenak. Hiztegi-gintza elebiduneko Espainiako tradizioa ez da oso ona, baina orobat esan daiteke Estatu Batuetako tradizioaz ere.

Jakina, egin dira zenbait hiztegi on Ingalaterrako, Alemaniako, Frantziako, Errusiako eta Japoniako tradizioetatik kanpo ere, baina hiztegi bakar batek ez du osatzen tradiziorik. Adibidez, Robert Young-en *The Navajo Language: a grammar and colloquial dictionary* lan bikaina da. Gauza bera esan

daiteke C.M. Doke-ren *English-Zulu dictionary* lanari buruz.

Euskal Herriko tradizioari dagokionez, ez dago asko esan beharrik. Ez da gehiegi egin; batik bat, inguruko erdarekin konparatuz gero. Oso jende gutxi, edo argitaletxe gutxi, egiten ditu hiztegi elebidunak Euskal Herrian era jarraituan (hots, noizean behin argitaraldi berriak ateratzen dituztela): Elhuyarrek, Bostak bat-ek, Morris Academy Press-ek... Jarduerari begiratuta, honako hauek ditut kezka nagusiak: hiztegi-tamaina, administrazioaren laguntza urria, argitaletxeen arteko koordinaziorik eza, argitaratzaileen edo erakundeen arteko harremanik eza...

Euskal hiztegi-gintzaren eremua nahiko txikia da. Hor, gainera, arazo bakarra ez da euskaldunen kopuru txikia. Gutxi espero izaten da, eta gutxiarekin etsitzen du hementengo askok. Esate baterako, nire hiztegia argitaratzeko Elhuyarrek negoziatzen ari nintzela, hiztegi txikia bakarrik atera nahi zuten. Hiztegi handiagoa, hots, *Morris Student* handiegizat zeukaten, eta esan zidaten agian geroago argitara zitekeela. *Morris* hiztegiak argitaratu aurretik, merkatuaren tamaina txikia izan zen oztoporik handiena.

Egun ere, Hegoaldeko euskaldunak pozik dira Euskal Herrian edo Espainian egiten denarekin. Elhuyarren hiztegia oso handia iruditzen zaio euskaldun askori; Oxford-en Espainiera-Ingelesa hiztegiarekin konparatuz gero, ordea, ez da hain handia. Aski da “coger”, “mucho” edo “sacar” adierak hiztegi bietan konparatzea. Elhuyar hiztegiak “contráctil” edo “radiogoniometría” bezalako termino asko baditu ere, erabilera handiko adierak ez ditu behar bezala garatu.

Bego argi: ez naiz ari Elhuyarrak egindakoa maiseatzen, konparaketa egiten baizik.

Morris Student Plus hiztegiak ere bekatu bera du (Elhuyarrena baino txikiagoa da, gainera). Orain gutxi arte, ordea, ez geneukan hura behar bezala handitzeko dirurik, Espainiako Parlamentuak horretarako dirulaguntza onartu zuen arte. Horrela sortu zen *Morris Magnum* hiztegia. Hutsune bat zegoen, eta hura betetzea izan zen asmo nagusia. *Magnum* handituaren bigarren argitaraldia abian da une honetan.

Edozein itzultzailek ongi dakienez, hiztegi ona eta osatua behar da itzulpengintzan, itzulpengintza araupetzen baitu, eta itzultzaileen lana errazten. Hizkuntza behar bezala garatuek “intertranslatability” (hizkuntzen arteko itzulgarritasuna) daukate. Tasun hori ez duten hizkuntzek, aldiz, desabantaila izugarria daukate. Hizkuntza garatu horien mailara heltzeko, ezinbestekoa da hiztegi elebidun handiak eta oparoak sortzea eta mantentzea. Orain arte, Eusko Jaurlaritzaren irtenbidea irtenbiderik eza izan da. Hiztegegintza ez zen lehentasuna haientzat, eta garbi aitortu zidaten; behin baino gehiagotan, gainera. Oraingo Jaurlaritzarekin, agian aldatuko da hori, baina lehengoekin horrelakoxea izan zen politika edo, hobeki esanda, politikarik eza. Katalunian, aitzitik, badakite hiztegegintza elebiduna garrantzitsua dela, eta mota guztietako hiztegiei laguntzen diete, baita sanskritoazkoa, hungarierazkoa edo beste edozein hizkuntzatakoea bada ere. Tamalez, Euskal Herrian “plangintza” ugari dago, baina “egintza” gutxi.

Arauei edo arazo terminologikoei dago-kienez, Euskal Herriko argitaletxeek nahiz erakundeek lankidetzat urria dute beren

artean. Euskaltzaindiaren aldetik, esate baterako, ez dut behin ere ezer entzun zenbait arazori buruz; adibidez, atzerriko alfabetoen transliterazioari buruz. Horrelako arazoak edo auziak eztabaidatzeko, ez da inongo forumik. Dena atearik itxita erabakitzen da, publikoaren parte-hartzerik gabe. Lankidetzarik edo eztabaidarik gabe, ordea, endogamia txokozalea izaten da ondorioa.

Azkenik, beste arazo bat aipatu nahi dut. Euskara bera ez da seriozki hartzen euskal gizartean. Duela gutxi hasi ziren zer edo zer egiten zinpeko itzultzaileak sartzeko. Harri-garria. Kataluniak aspaldi konpondu zuen hori. Euskarazko itzulpenak ez dira behar bezala bultzatzen eskoletan. Hori aski ez dela, batzuek uste dute gainera gaztelaniazko itzulpenak euskarazkoak baino hobekak, edo askoz hobekak, direla!!! Hori gezur galanta bada ere, ez da gehiegi gezurtatzen. Gainera, *bestseller* berriak ez dira sortu eta berehala euskaratzen. Harry Potter-en itzulpenak beti beranduago agertzen ziren euskaraz, espainieraz edo frantsesez baino. Nik dakidanez, *The Da Vinci Code* ez da euskaratu, eta egin bada ere, zergatik ez zen egin obra berria zenean?

Asko hitz egiten da etorkinak euskarara erakarri beharraz, baina ez da ezertxo ere egiten haien hizkuntzekin. Zergatik ez da errumaniera-euskara hiztegi onik, edo txinera-euskara hiztegi onik, edo portugesa-euskara edo, zergatik ez, wolofera-euskara hiztegi onik? Jakina, Eusko Jaurlaritzaren jarrera eta euskararen merkatu urria ikusirik, etorkinek gaztelania hautatzen dute euskal gizartean integratzeko.

1.2 Zenbait konponbide

Demagun mundu perfektu batean bizi garela. Demagun Euskal Herriak gobernu on, eraginkor eta argi bat duela. Demagun euskalgintzak ikuspegi kosmopolita eta ireki bat duela, eta gauzak egiteko grina. Horrela balitz, konponbide anitz izan litezke euskara behar bezala garatzeko. Hori gerta dadin, dirua jarri behar da, eta denbora. Itzultzaile taldeak sortu behar dira, eta hizkuntza-pareka antola litezke. Talde bakoitzean, hizkuntza bakoitzeko natiboak leudeke. Taldeko kideek ongi lekizkete bi hizkuntzak, eta, gaztelaniara eta frantsesera ez ezik, beste hizkuntza batzuetara ere joko lukete, datu-base oparo bat biltzeko.

Eusko Jaurlaritzak (edota Foru Aldundiek) euskal corpus osoa garatzea izan behar luke lehentasunetako bat, eta erakunde pribatuek lagundu behar liokete. Ari dira corpora garatzen une honetan, baina ez kanpora begira, egindakora begira baizik. Hori ere garrantzitsua da, baina ez nahikoa. Lehentasuna zein hizkuntza pareri eman behar zaion litzateke beste auzi bat. Gaztelania eta frantsesa izan arren Euskal Herriko hizkuntza nagusiak, ingelesa-euskara pareari eman behar zaio lehentasuna, ingelesa baita munduko estandarra. Ekialdeko European, komunismoa erori ondoren, hizkuntza horri eman zioten lehentasuna terminologia garatzeko, ingelesez asmatzen eta argitaratzen baitira zientziako eta teknologiako gauzarik gehienak. Jakina, gaztelania-euskara eta frantsesa-euskara pareak ere ongi garatu behar lirateke; administrazio-kontuetarako, batik-bat, eta legearen alorrean, halaber. Gainera, beste hizkuntza pare batzuk ere sor

daitezke: alemana-euskara, italiara-euskara, errusiera-euskara, txinera-euskara, etab.

Euskal corpora behar bezala garatzeko eragozpenik handiena, haatik, euskaldunen mendetasuna da. Euskal herritar askok Oxford English-Spanish dictionary, Collins English-Spanish dictionary eta antzekoak miresten dituzte, baina haietako gutxik dute Asian egindako hiztegi bikainen berri. Haietatik, honako hauek aipa ditzakegu, adibidez :

– Kenkyusha’s New English-Japanese Dictionary on Bilingual Principles

– Vaccari’s standard English-Japanese dictionary

– 21 世纪大英汉词典 / The 21st Century Unabridged English/Chinese Dictionary,

– 英汉大词典 / The English-Chinese Dictionary.

Goian aipatutako “21 世纪大英汉词典 / The 21st Century Unabridged English/Chinese Dictionary” hiztegiak 2.400 orrialde baino gehiago ditu, eta orrialde bakoitzak, hiru zutabe, oso letra tipo txikian idatzita. Horrelako hiztegi mardulak ikusirik, zergatik miretsi hainbeste Oxford-en edo Collins-en hiztegiak? Euskara hizkuntza zurtza denez, euskaldunek kanpora begiratu behar dute eredu bila: Europara, Amerikara eta Asiara.

Zergatik dira hiztegi horiek hain handiak? Txinera eta japoniera oso hizkuntza desberdinak direlako. Hango hiztegiak ohartu ziren lehen aipatu “intertranslatability” hori iristeko ahalegin handiak egin behar zituztela. Hiztegiak doakionez,

lehentasun osoa eman zioten ingelesari. Hango frantsesa-txinera edo gaztelania-txinera hiztegiak askoz txikiagoak dira.

Tamalez, eta ikusiak ikusita, ez zait iruditzen euskaldunek ingelesa lehenetsiko dutenik euskal corpus osoa garatzeko. Nahikoa dute gaztelania, nonbait, oinarritzat.

1.3 Hiztegiaren arazorik handienetako bat

Morris Magnum hiztegia egitean, hizkuntza maila apala adieraztea izan dut buruhausterik handienetako bat. Euskara oso formala eta dotorea izan daiteke, batik bat erlijio-testuetan:

As we commemorate the birth of Jesus Christ two millennia ago, we offer our testimony of the reality of His matchless life and the infinite virtue of His great atoning sacrifice.

Orain bi mila urte izan zen Jesu Kristoren jaiotza. Hori ospatuz, haren bizitza paregabearen errealitatea eta haren ordain- opari handiaren indar mugagabea aitortzen ditugu.

Behe mailako jardunetan, ordea, biziki zaila izan zait batzuetan euskal ordain jatorrak ematea. Euskal hiri-giroan, gainera, zail da erregistro hori topatzen. Goiko testu erlijiosoarekin konparatzeko, ikus dezagun zer egin den *Magnum*-en *fuck* "famiolarekin". Oso adiera arruntak dira. Hona jarraian batzuk; ez lizunkeria bultzatzeko, baizik eta arazo batzuk nabarmentzeko. Horrela ikusiko duzue nola konpondu diren (edo ez).

fuck iz. (Vul.) 1. a. larrualdi, txortaldi, zakilkada, adarkada, buztankada, eztenkada; **to have a ~** larrua jo; txortan egin [adarra sartu; buztankada eman; odolkia eltzean

sartu; txitxarroa sartu; isipua dantzatu (Vul.); **Sally's a human being; she needs a good ~ just like anyone else** Sally gizakia duk: zakilkada on bat behar dik, guztiak bezalaxe | Sally gizakia duk: txortaldi on bat behar dik, edonork bezala; **when was the last time you had a ~?** Noiz aritu hintzen larrutan azkeneko aldiz? | noiz egin huen txortan azkena?

2. a. (p.) (s) **he's a good ~** hura larrujotzaile ona duk; hark bazakik txortan; hura ona duk larrutan; **your friend Joan is a better ~ than you are ... and she's a lousy ~** (> David Mamet) hire adiskide Joan hi baino hobe da dun larrutan ... eta hura larrujotzaile negargarria dun b. (= *guy*) **you're one sick ~** putakume ero bat haiz; **you stupid ~!** putakume zozo hori! | astazakil hori! | tontolapikotzar hori! | kaiku arraio hori!; **don't get smart with me you young ~!** ez gero askarkerian hasi nirekin, mukizu putakume hori!

3. (*hitzen bat ordezkatzeko*) **~ knows what they wanted that for** ostiak zakik zertarako nahi zuten hura; **thank ~ for that** eskerrak, alazankoa!; gaitz erdi, puta!; **it sure as ~ better work** arraioak hobe dik ibiltzea, puta, hobe duenez!; **just shut the ~ up!** isiltzeko, puta ostia! (Vul.)

4. (*indartzeko*) a. (+ *where, what, e.a.*) **where the ~ are they?** non ostia daude? | non puta daude? | non deabru daude? (Vul.); **who the ~ is he?** nor ostia da hori? | nor puta da hori?; **okay, do it your way, what the ~!** ederki, egin ezak heure eran, zer ostia! (Vul.); **they got everything; sticks, knives, pistols, ... who knows what the ~ they've got** haiek dena zaukatek: makilak, aitzoak, pistolak... auskalo zer puta daukaten; **you're seeing a lot of that girl. But what the ~, that's your business, ain't it?** askotxotan ari haiz ikusten neska hura. Baina, zer [ostia \$\$ puta], hire ardura duk, ezta?

b. (*irud.*) A: **what am I going to tell Mary?** B: **tell her to take a flying ~** A: zer esan behar diot Maryri? B: esaiok joan dadila popatik hartzera; **I don't give a flying ~** ez zaidak putzik ere inporta | ez zaidak ostiarik ere axola | kaka axola niri!; **I don't give a ~ who it is** ez zaidak putzik ere axola nor den | ez zaidak pitorik ere inporta nor den; kaka axola niri nor den!

- ad/irk. (Vul.) 1. (Vul.) -(r)ekin larrua jo (Vul.), -(r)ekin txortan egin (Vul.); **Mary, Kerry, Shirley, Sally... Jack's ~ed them all** Maryri, Kerryri, Shirleyri, Sallyri... Jackek guztiei jo ziek larrua | Maryri, Kerryri, Shirleyri, Sallyri ... Jackek guztiei sartu ziek adarra; Maryrekin, Kerryrekin, Shirleyrekin, Sallyrekin... Jackek guztiekin egin dik pottoan; **Jack ~ed Shirley** Jackek larrua jo zioan Shirleyri | Jackek larrutan egin zian Shirleyrekin | Jackek eztena sartu zioan Shirleyri; **you don't love me, you just want to ~ me** (> Lenny Bruce) ez nauzu

maite, larrua jo nahi didazu bakarrik; ~ **me harder!** (> Charles Bukowski) jo idak gogorrago!; **go ~ yourself!** hoa popatik hartzera!; hoa ipurtzulotik hartzera!; hoa ipurditik hartzera!

2. (*irud.*) a. izorratu; **I guess we're really -ed now** uste diat benetan izorratuta gaudela oraintxe; **that mother-fucker totally -ed me** putakume hark zeharo izorratu ninduan; **I got -ed at the used car lot** ederki izorratu nindutean bigarren eskuko autoen saltokian; **well ~ a duck!** puta arraioa!

b. (*nazka adierazteko*) ~ **you!** izorra ha'i | hoa popatik hartzera! | hoa ipurtzulotik hartzera! | hoa kaka egitera! | kaka hiretzat!; ~ **this shit!** utikan kaka zahar hau! | popatik hartzera kaka zahar hau! | doala pikutara kaka zahar hau! | haizea hartzera kaka zahar hau!; **what if the neighbours see?** — ~ **the neighbours!** eta auzokoek ikusiz gero? — popatik hartzera auzokoak!; **A: what about our profits B: ~ your profits!** A: eta gure irabaziak? B: popatik hartzera zuen irabaziak!; **business bad? ~ you, pay me now** negozioa gaizki? hoa popatik hartzera!; paga idak oraintxe; **A: ah ~ it! B: sure! ~ it! that's your answer to everything!** A: a, popatik hartzera! B: bai! popatik hartzera! --- horrekin konpontzen duk dena!; ~ **the fuck-ing fuckers!** popatik hartzera putakume puta haiek!

- *adlirg.* I. (Vul.) larrua jo U, larrutan {egin \$\$ aritu \$\$ ibili} txortan egin; **Shirley ~s Shirleyk** larrutan egiten dik; **Shirley txortan aritzen duk; they were busy -ing in the backseat of the car** jo ta su larrutan ari zituan autoko atzeko eserlekuan; **you have this idea that every truck driver is -ing up a storm from coast to coast, right?** (> Kurt Vonnegut) hiri iruditzen zaik kamioilari guztiak jo ta larrutan aritzen direla bazter guztietan, ezta?

2. (*irud.*) **don't ~ with me you little prick!** ez gero ni izorratu, zapo hori!; ez gero niri adarrik jo, kakazu hori!; **we're ruthless and mean and so don't ~ with us** errukigabeak eta gaiztoak gaituk, eta, beraz, ez gu izorratu; **are you -ing with me here?** — **I'm not -ing with you, Donny!** ni izorratu nahian al habil? — ez nabilek hi izorratu nahian, Donny!; niri ziria sartu nahian al habil? — ez nabilek hiri ziria sartu nahian, Donny!

- interj. (Vul.)-! kaka!

, **fuck around** (Vul.) [*ad. + adb.*] (Vul.) 1. potrojorran egon, txoroarena egin (Vul.); **hey, will you stop -ing around and do something?** aizak, utziko diok potrojorran egoteari eta hasiko haiz zerbaitetan?; **quit -ing around with that switch and pay attention** utziok giltza horrekin txoroarena egiteari eta hago adi

2. txoroarena egin; **that's means that you'd better not ~ around with them because they're friends of the local mafia** horrek esan nahi dik hobe duala haiekin ez

txoroarena egitea, hemengo mafiaren lagunak dituk eta; **this is your life that you're -ing around with, which you shouldn't be doin' 'cuz you've only got one** (< Pulp Fiction) heure biziarekin habil txoroarena egiten, eta ez huke egin behar behar, bakarra daukak eta

, **fuck off** (Vul.) [*ad. + adb.*] ~ **off!** hoa popatik hartzera! | hoa ipurtzulotik hartzera! | hoa kaka egitera! | hoa haizea hartzera! | hoa zakurraren ipurdira!; **I don't ever want to see you again so will you ~ off back downstairs?** ez haut berriz ikusi nahi: beraz, joango haiz popatik hartzera atzera behera?; **can I go home now?** — **yeah, ~ off and don't do that again!** joango naiz etxera orain? — bai, ostia, joan!, eta etzak hori berriro egin!

, **fuck out** (Vul.) I. [*ad. + obj. + prep., ad. + prep. + obj.*] **they -ed me out of 6,000 dollars** 6.000 dolar izorratu zizkidatean

, **fuck over** (Vul.) I. [*ad. + obj. + prep., ad. + prep. + obj.*] **that asshole's been -ing us over ever since I can remember** mokordo hura gu izorratzen aritu duk gogoratzen dudanetik; **they were so accustomed to being used and -ed over that they wouldn't complain** hain ohituak zeudean erabiliak izaten eta popatik hartzen, ez baitzuten hasererik agertzen

, **fuck up** (Vul.) I. [*ad. + obj. + prep., ad. + prep. + obj.*] izorratu, hondatu, okertu, kakaztu; **I hate doing dishes. It ~s up my nails** gorroto diat ontziak garbitzea, azazkalak izorratzen zaizkidak; **those multinationals aren't satisfied with -ing the Earth up, they've gotta ~ up space and all multinational horiek ez ditek aski Lurra izorratzea, espazioa eta dena izorratu behar ditek; they say the world is coming to an end and that's why it's so -ed up** mundua azkenekotan omen duk eta horregatik omen zagok hain izorratuta

II. [*ad. + adb.*] **he's -ed up again!** izorratu dik berriro!; **I -ed up, Frankie. I -ed up good this time** izorratu diat, Frankie; erabat izorratu diat oraingoan

fuck-all / iz. (Vul.) **he knows ~ about it** hark kaka zakik horretaz | hark puta zakik horretaz; hark ostia zakik horretaz 8; **you've done ~!** kaka egin duzue zuek!; puta egin duzue zuek!; **there's ~ to do around here** kaka zagok egiteko hemen!; puta zagok egiteko hemen!; **politics is about money and power and it's ~ to do with morality** politikak diruarekin eta boterearekin dik lotura, eta kaka ostiarik ere ez moralasunarekin

fucker iz. (Vul.) kabroi, putakume, urde, zerripotro, zerripuska, potroso (Vul.); **I'm going to kill the ~!** akatu egin behar diat kabroia!; **you lazy ~!** kabroi alfer hori! | alfer gorotz hori!; **I kind of feel sorry for the poor ~**

pena pixka bat ematen zidak kabroi gizajoak; **I'm comin' outta here and any ~ I see out there, I'm gonna kill him** hemendik irtetera noak, eta kabroiren bat ikusten badut kanpoan, akatu egingo diat; **which one of you ~s owns this shithole?** (> Unforgiven) zuetako zein putakumena da kakatoki hau?; zuetako zein kabroi da txerritoki honen jabea?

fucked-up adj. kakazahar, ustel, negargarri, nazkagarri; **that was about as ~ a come-on as I ever saw** hura izan zuan sekula ikusi dudan neskatan egiteko saiorik kaka-zaharrena;

fuckface iz. (Vul.) zakil, zakilote; **come here, ~!** hator hona, zakilote!

fuckhead iz. (Vul.) kirten, artaburu, kaiku, tontolapiko; **who was he? — some stupid back-country ~ with a rifle** nor zen hura? — landatar artabururen bat, errifle batekin

fucking iz. [Z] larrutan-egite, txorta-jotze; **all Nicole does is think about ~ larrutan egitea** besterik ez dik buruan Nicolek | **zakilkada on batzuk hartzea** besterik ez dik buruan Nicolek.

- *adj.* (Vul.) 1. **this ~ machine** makina puta hau | makina putakume hau | makina ostia hau | makina madarikatu hau | makina kakalardo hau! | makina kakazahar hau! | makina arraio hau! | makina alu hau (Vul.); **what a ~ shambles!** hau anabasa putea!; hau kaka-nahaste zikina! (Vul.); **it's ~ cold** hotz putakumea zagok | hau hotz putasemea! | bai hotz putea!; **it's ~ useless** ez dik puta ostiarik ere balio | ez dik putzik ere balio | alfer-alferrik duk, ostia (Vul.); **you ~ idiot!** kaiku putakume hori! | zozo ostia hori! | hontz buruhandi hori!; **the ~ government takes all the money in taxes;** gobernu putakumeak diru guztia bereganatzen dik zergen bidez; **I'm in a bad ~ spot here** egoera zeharo putean nagok oraintxe | ataka putakumean negok oraintxe; **he could really shine shoes, I mean, he'd make your shoes look like ~ mirrors. Excuse my language** bazekian zapatak zirutzen; alegia, ispilu puta batzuk bezala uzten zitian zapatak. Barka nire hizkera; **what is this, a big ~ deal?** zer da, putakeria larria?; **she needs a ~ doctor!** mediku bat behar dik, ostia!; **if you ever ~ touch her again, if you ever do anything like that again, I'll ~ kill you** hari sekula hatz puta bat eransten badiok atzera, sekula halakorik egiten baduk berriro, jo ta puta akatuko haut; **pure and simple. Do you hear me? pure and ~ simple** argi eta garbi. Aditzen didak? argi eta puta garbi

2. **he had better ~ watch out** hobe dik kontu puta

handia izatea | hobe dik erne demonio ibiltzea; **I know what he said because I was ~ well there. I am the crap-head he ~ well said it to bazakiat zer esan zuen, hantxe puta nengoan eta. Neu nauk hark jo ta ostia esan zion mokordoa; he was, like, coming up the ~ hill when he ~ fell down** bazetorreen, zera, aldapa putan gora, eta jo ta ostia erori zuan

3. (*bitzen morfemen artean*) **it's un-fucking-real!** arraioa!, hau ez duk sinestekoa!; ostia, hau ez zagok sinesterik!; **A: is it fun? B: abso-fucking-lutely!** A: barregarria al da? B: bai alaputea!; **that's un-fucking-believable!** arraioa, hau ez duk sinestekoa!; ostia, hau ez zagok sinesterik!

fucking A adb. 1. (z.tx.) arraio putea, puta ostia 2. (z.o.) arraioa!

fuck-off (Vul.) iz. mokordo, alproja, alferrentzi, ustel

; **he's a regular ~** mokordo hutsa duk; erabateko alproja duk

fuck-up (Vul.) iz. kaka pila, kaka zahar, mokordo; **he is one of the most useless and unreliable ~s in town** hura herriko kakalardorik gauzaezenetako eta ustelenetako bat duk

fuckwit (Vul.) iz. kaiku, zozo, tontolapiko, lukainka, babo, hontz

motherfucker iz. (Vul.) 1. (p.) a. (oro.) putakume, kabroi, urde, zerri; **the AK-47, the very best there is. When you absolutely, positively gotta kill every ~ in the room, accept no substitute** (> Jackie Brown) AK-47a, inon den onena. Gelan diren putakume guztiak argi eta garbi hil behar dituanean, etzak ordezkorik onar; **that guy's one tough ~, let me tell you!** mutil hura putakume indartsua duk gero, bai horixe!; **LeRoy's one big ~** LeRoy putakume ikaragarria duk | LeRoy putakume galanta duk; LeRoy egundoko putakumea duk | LeRoy putakumetzar bat duk

b. (= idiot) **he descended from the black tribe that established the first society on earth while all you European ~s were all hiding out in caves and shit, terrified of the sun** hura Lurreko lehen gizartea sortu zuen tribu beltzetik zetorreen, eta zuek, europar putakume guztiok, harpeetan eta ostiatan zeundeten ezkutatuta, eguzkiaren ikaraz

c. (iraintzeko) **you cock-sucking ~!** putakume kabroi hori! | putakume zerri hori!; **give me the money or else I'll blast you, ~!** emaidak dirua edo tiroz josiko haut, putakumea!

2. (zerbait) I got this in a knife fight. Just look at that ~! (showing a knife wound) aizto borroka batean egin zidatean hau. Begiraiok putakumeari! (aizto zauri bat erakusten duela)

motherfucking adj. (Vul.) putakume, putaseme, puta; ‘cuz me, once I decide I want something, there ain’t a goddam ~ thing that’s gonna stop me from gittin’ it! (< Jackie Brown) izan ere, gauza bat nahi dudala buruan jartzen zaidanean, ez duk ezer puta madarikaturik hura eskuratzea galaraziko didanik!; you ~ cocksucker! kabroi putakume hori! | urde zerri putakume hori!; now I’m gonna kill all the white folks I lay my ~ eyes on! (< Chasing Amy) orain begi puta hauekin ikusten ditudan zuri guztiak akatu behar ditai!

Nire iritzian, euskaldun gehienek ez dakite hitz gorriak esaten; ez Espainiako erdaldunek bezain trebeki eta maiz, behintzat. Halere, guk horrelakoak eskaintzeko ahalegin bat egin dugu. Noski, irakurleek hobeto egin badezakete, arren, jar bitez nirekin harremanetan.

2. Euskal hiztegi gintza vs. thailandierazko edo txinerazko hiztegi gintza

2.0

2003an, zenbait gertakariren ondoren, inoiz baino hobeto jabetu nintzen hemengo egoeraz. Euskal Herriko zenbait pertsonaren txokokeriarekin etsirik, euskaldun askoren axolagabekeriak jabeturik, eta garbi ikusirik, bestalde, ez zela niretzako lekurik, ez hemengo unibertsitatean, ez erakunde euskaltzaleetan, ez euskalgintzan, Euskal Herritik kanpora begiratzea erabaki nuen. Gutxiengo-hizkuntzen gorabeherak alde batera utzi nahian, Asiar jo nuen. Herriaren historiagatik eta bertako alfabeto polit-politagatik —hori ere aitortu behar da eta—, thailandiera ikasten hasi nintzen.

Euskalgintzak lur jota utzi baninduen ere, hiztegi gintza poz-iturri zitzaidan. Horregatik, thailandiera-ingelesa hiztegi bat egiten hasi nintzen. Handik laster, txinerazko bati ere ekin nion.

2.1 Thailandiera

Badira thailandiera-ingelesa hiztegi ugari, baina gutxi, onak. Mary Haas-en *Thai English Students’ Dictionary* oso ona da, haren xedea hartzen bada kontuan. Ingelesdunek thailandiera ikasteko egin zuten, baina 1964an argitaratu zen. Harrezkero, ez da gauza handirik egin. Jakina, thailandieradunentzako hiztegi anitz argitaratu dira, baina ez dira, nire uste apalean, oso serioak. Hemengoen “bekatu” berak dituzte; esate baterako, adieretan hierarkiarik ez, esaldi-argibide gutxi, kaleko hizkera gutxi. Oxford-ek 2006an atera zuen bere ingelesa-thailandiera hiztegia, eta, egia esan, orain arte egin den onena da; edukiari dagokionez, ordea, anglozentrikoa edo eurozentrikoa da. Ingelesdunentzat oso baliagarria dela badiote ere, garbi dago thailandiarrentzat egin zela, nahiz eta anglozentrikoa den. Hiztegi hori Oxford hiztegien ereduaren arabera egin zuten, baina Thaiandiako kultura edo historia gehiegi baliatu gabe, bistan denez.

Thailandierazko aurreneko “oztopoa” bertako alfabetoa da. Indiakoa, jatorriz. Hasteko, “abiguda” alfabetoa da, hau da, silabak dauka lehentasuna. Bestela esanda, dena silabaren inguruan eratzen da, eta kontsonantea da oinarria. Adibidez ๓ letra, “m” bezala ahoskatzen da, baina bokalak ondoren, gainean, azpian edo aurrean ager daitezke.

มา maa
มู muu
มี mii
เม mεε

Hori aski ez dela, transkribatzeko sistema ugari da gainera. Honako hauek erabiltzen dira gehien:

- Royal Thai General System of Transcription (RTGS)
- Nazioarteko Alfabeto Fonetikoa (IPA)
- “Paiboon Publishing” argitaletxeak diseinutako sistema (Paiboon)
- David Smyth-ek “Teach Yourself Thai” liburuan erabili zuen sistema (Smyth)

Honela ikus daitezke desberdintasunak:

เพื่อน ๆ เราที่ไม่ดีก็มี ที่ดีก็มี

(Gure lagunen artean, batzuk gaiztoak dira, batzuk onak)

phúean-phúean rao thí mâi di kô mi thí di kô mi (RTGS)

p^huan-p^huan rau t^hi: mâi di: kô: mi: t^hi: di: kô: mi: (IPA)

p^hân-p^hân rao tîi mâi dii g^oó mii tîi dii g^oó mii (Paiboon)

pêuan-pêuan rao têe mâi dee gôr mee têe dee gôr mee (Smyth)

Tarteko sistema bat hartzea erabaki nuen, zenbait gauza aldatzen nituela.

เพื่อน ๆ เราที่ไม่ดีก็มี ที่ดีก็มี

p^hân-p^hân rao tîi mâi dii g^oó mii tîi dii g^oó mii

Thailandiako unibertsitateetako irakasle eta ikasle batzuekin ari naiz lanean. Hemen ez bezala, diru pixka batekin gauza asko egin daiteke han, baldin eta bertakoak ongi ezagutzen badira. Nire laguntzaileak milaka esaldi ari dira biltzen, gero hiztegian sartzeko. Esaldi asko Thailandiako egunkarietatik ateratzen dira; beste batzuk, eleberrietatik edota administrazio-agirietatik.

Eginak eginda, eta aztertuak aztertua, baieztapen bat egin dezaket lasai asko. Askoz errazagoa da thailandiera-ingeles hiztegi bat egitea, euskara-ingeles hiztegi bat egitea baino; nahiz eta Thailandiako historia guztiz bestelakoa izan, nahiz eta bertako erlijioa budista izan, nahiz eta landareak edo animaliak zeharo bestelakoak izan, askoz errazagoa da.

Badira makina bat arrazoi. Bakar batzuk bakarrik aipatuko ditut:

- 1.- Estandarra egina dago. Erabat araututa. Eta guztiek ez badute ere behar den doinuaz egiten thailandiera ofiziala, ongi ulertzen dute. Ez da hori euskararen kasua.
- 2.- Bere lurraldean, thailandiera hizkuntza nagusia da. Ingelesaren eragina ere handia da elitekoen artean. Horiek, zenbait kasutan, ez dakite goi mailako fisika eta horrelakoak thailandieraz jorratzen, atzerrian ikasiak baitira gehienak. Jende arruntak, haatik, ederki daki thailandieraz. Jakina, zenbait lekutan beste hizkuntza txiki edo ez hain txiki batzuk dira (laosera, khmerera), baina thailandiera ikasten dute guztiek. Hego Euskal Herrian, euskaldun ugari askoz hobeto moldatzen dira gartzelaniaz, euskaraz

baino. Zenbait kasutan, hobeki idazten dute ingelesez, euskaraz baino!

3.- Erraza da ingelesez eta thailandieraz bikain moldatzen diren itzultzaileak aurkitzea han. Euskal Herrian, aldiz, lanak izaten dira euskaraz eta ingelesez maila ona duten itzultzaileak harrapatzeko. Gure herrian, orain gutxi hasi dira ingelesa irakasten, eta nabari da oraindik.

Baten batek galde dezake, agian txantxetan, ea thailandiera-euskara hiztegirik egingo den. Une honetan, ez dut inolako interesik ikusten, ez thailandiarren aldetik, ez euskaldunen aldetik. Badira gaztelania-thailandiera hiztegi pare bat, baina oso eskasak. Ez, oraingoz ez da interes handirik Europako txoko honetan, ez eta Irribarreen Herrian (Thailandiaren ezizena) ere.

Thailandierarekin hasi eta gero, txinera ikasteari ere ekin nion. Etxekoek eta adiskideek ziozaten askoz errentagarriagoa izango nuela txinera-ingelesa hiztegi bat egitea, thailandiera-ingelesa hiztegi bat egitea baino. Zeregina ikertzen hasi nintzen, eta beste hiztegi-diseinu bat egin nuen.

2.2 Txinera

Belgikako lagun hiztezigile batzuen bitartez, kontaktu batzuk lortu nituen Txinan. Bertako enpresari kulturazale baten laguntzarekin, laguntzaile talde eder bat ipini nuen lanean, eta agindu zehatzak eman nizkion. Dagoeneko, corpus handia bildu da; euskarazkoa (Euskal Herrian hiztegin-tza elebidunean inork edo sekula bildutakoa) baino askoz handiagoa da. Datu-base berezi batean dago gordeta, eta harekin ari

zaizkit lanean. Proiektua etenda eduki dut aldi batez, ingelesa-euskara hiztegi handian lan egiteko (zeharo ezustean etorri zitzaidan hori).

Dena den, thailandierarekin bezalaxe, askoz errazagoa da txinera-ingelesa hiztegi bat egitea, ingelesa-euskara hiztegi bat egitea baino, lehen aipatutako arrazoiengatik. Gainera, txineraren kasuan, irakurgai asko dago.

Mandarina edo 普通话 pǔ tōnghuà duela gutxi arautu zen, orain ehun urte baino gutxiago. Beraz, pǔ tōnghuà eratzea oso gai interesgarria da.

Transliterazioa ez da inolako arazoa, pinyin oso araututa baitago. Ingelesa-txinera hiztegi asko egin dira, baina, nonbait, ez behar bezala. Txinerazko gramatika ez dute behar bezala sartu, esaterako, eta adibide gutxi jarri dituzte.

Egia esan, ez litzateke oso zaila euskara-txinera hiztegi bat egitea. Irudietan ikus daitkeen bezala, egin dut zer edo zer.

Kontuan hartu dira txinerazko gramatikaren zehaztasunak. Jakina, ez da komeni hitz zerrenda bat egitea, hiztegi duin bat egitea baizik. Geroak esango du euskaldunek horrelako hiztegirik nahi duten ala ez.

2.3 Euskal Herria terminoari buruzko anabasa Asian

Nolanahi ere, arazoak sortzen dira euskal hitzak txinerara edo thailandierara itzultzeko orduan. Ezin korapilatsuagoa da Asiako hizkuntzetara itzultzea. Kasu nabarmen bat: Euskal Herria terminoa.

Mendealdean, “Herria” horren ordaina ematea oso erraza da: “Country” edo

“Land”, “País”, “Pays”, “Paese”, “страна”, etab.

Asian, beste arazo bat dago, eta kontu ideologikoa da gainera:

Oxford-en ingelesa-thailandiera hiztegian begiraturaz gero, Euskal Herria, hots Basque Country, “ภูมิภาคบาสก์ในสเปน puumípâak nai Sàpeen” da. Hitzez hitz: Espainian dagoen Euskal Eskualdea. Thailandierazko Wikipedian, ordea, “Euskal Herri” terminoari “แคว้นบาสก์” “kwéén bask” esaten zaio, hau da, “Euskal Eskualde”. Txinerazko Wikipedian begiratura, antzeko arazo bat dago: “巴斯克地区 *Bāsikè Dìqū*”, hau da, “Euskal Eskualdea”. Koreeraz, “바스크 지방 *Baseuken Jibang*” esaten dute, baina “*jibang*” hori txinerazko “地方 *difāng*” hitzetik dator; alegia, “Euskal Lekua” esaten dute. Vietnameraz, Wikipedian begiratura, “Xú Basque” esaten dute, baina, beste adibideetan bezalaxe,

“Xú” hitzak “eskualde” esan nahi du. Soilik japonieraz esaten dute Euskal Herria, itzulpenean: “バスク国 *Basuku Koko*”, Wikipediaren arabera bederen.

“巴斯克地区 *Bāsikè Dìqū*” ordez, “巴斯克国 *Bāsikè Guó*” proposatu dut nik txinerarako, eta txinatar batzuei esan diet. Oro har, ados daude nirekin. Gauza berbera egin daiteke thailandieraz: แคว้นบาสก์ *kwéén baskedo* “ภูมิภาคบาสก์ในสเปน *puumípâak nai Sàpeen*” ordez, “ประเทศบาสก์ *Pràtèet Bask*” proposatzen dut. Pràtèet sanskritozko “ प्रदेश *pradeśa*” hitzetik dator, eta hitz hori erabiltzen dute “herria” edo “country” esateko. Vietnameraz, “nước Basque” proposatuko nuke, “nước” herria/country baita (ura ere esan nahi du!)

Irakurleak ikus dezakeenez, hiztegegintza oso arlo korapilatsua da, eta euskarazko hiztegegintza, berriz, zailenetako bat.

	ǎi
<p>a' 啊 <i>part.</i> ① [golderazko esaldien buruan] 谁啊? shéi a? nor da?</p> <p>② [harriduraz esaldien buruan] 真好啊! zhēn hǎo a! oso ona da, ba!</p> <p>③ [haserrea edo pazientziarik ez adierazteko] 不用告诉我, 我知道啊! bú yòng gào sù wǒ, wǒ zhī dào a! zer esan didazu, badakit!</p> <p>④ [esaldien buruan ager daiteke, agindu leuna baldin bada] 你等着啊! nǐ děng zhe a! hi, itxoitu ba!</p> <p>⑤ [subjektuaren ondoren edo pertsonaren buruan, etenaldia dagoela adierazteko] 我啊, 不要。 wǒ a, bú yào. negatik bada, ez dut nahi. 我看啊, 他不去。 wǒ kàn a, tā bú qù. nire ikusbegitik, ez da joango. (cf: <i>ne</i> 呢, <i>ma</i> 吗).</p> <p>⑥ [zerrendako gauzak aipatzean] 书啊, 报啊, 我们都有。 shū a, bào a, wǒmen dōu yǒu. liburuak, egunkariak, dena daukagu (● le 了).</p> <p>⑦ [norbaiten izenaren edo izenordaren ondoren erabiltzen da, zezenau hitz egiten baldin bada pertsona horrekin]. 李先生啊, 您告诉他吧。 Lǐ xiānsheng a, nín gào sù tā ba. Li jauna, zeuk esan diezazozu, bada; 你啊, 老这样下去可不行! Nǐ a, lǎo zhèi yàng xià qù kě bù xíng! aizu! horrela ez dago jarraitzerik!</p> <p>● "A" <i>soinua alda daiteke, aurreko silabaren arabera. E, i, ü bokalen ondoren, "a" "ya" bikur daiteke. "U" edo "ao" ondoren, ordea, "wa" izan daiteke. "N" ondoren, "na", "ng" ondoren "nga" eta "zhī", "chī", "shī", edo "rī" ondoren, "ra" bezala ahoskatzen da. Hala eta guztiz ere, aurreko silabaren azken bokala "e" baldin bada, eta tonu neutralean baldin bada, atkotan, aurreko silabaren lehen kontsonanteari lotzen zaio, esaterako, "Zhe + a" "zha" bihurtzen da, "le" + "a" "la" bezala</i></p>	<p><i>gelditzen da eta "de" "a", jakina, "da" bihurtzen da.</i></p> <p>a' 啊 <i>interj.</i> ① (<i>erantzun bizi ematean</i>) bai. A: 是你说的吗? B: 啊! 怎么了? A: shì nǐ shuō de ma? B: ǎ! zěnme le? a: hori al da zuk esandakoa? b: bai! zer ba?</p> <p>② <i>edo à</i> 啊 (<i>norbaiz pozik dagoela adierazten du</i>) 啊! 这就对了! zhè jiù duì le. ah! horrela ongi dago.; 啊, 原来是你! A, yuán lái shì nǐ! Ah, zeu zara bada!</p> <p>③ (<i>esaldien buruan agertzen da, agindu leuna edo igarokizana baldin bada eta solaskidea ados egongo dela espero baldin bada</i>) 你可要小心啊! nǐ kě yào xiǎoxīn a! kontuz ibili, ba! ; 别再错了, 啊! bié zài cuò le, à! ez egin beste erru bat, ba! 好好儿的睡觉吧, 啊! hǎo hǎor de shuì jiào ba, à! ondo lo egin ba! 再见, 来玩儿, 啊! zài jiàn, lái wǎn'r, à! ikusi arte! berriz etorri, ba!</p> <p>a' 啊 <i>interj.</i> (<i>salantz edo harridura adierazteko</i>) zer? 啊? 你说什么? à? nǐ shuō shén me? zer? zer esan duzu? 这消息是真的啊? zhè xiāo xī shì zhēn de a? hori egia ote da? 啊? 这是谁写的? à? zhè shì shuí xiě de? zer? noek idatzi du hau? 啊! 这条铁路只用两年就修成啦! à! Zhè tiáo tiě lù zhǐ yòng liǎng nián jiù xiū chéng le! Zer! Soilik bi ure behar ziren trenbide hau egiteko ala? 啊? 你敢? à? nǐ gǎn? zer? ausartzen ere!</p> <p>à 啊 = à 啊 <i>interj.</i> 2.</p> <p>À'ěrbāniyà 阿尔巴尼亚 <i>lek./h.</i> ☉ Albania</p> <p>À'ěrbēisī Shān 阿尔卑斯山 <i>lek./h.</i> ☉ Alpeak</p> <p>À'ě'jīliyà 阿尔及利亚 <i>lek./h.</i> ☉ Algeria</p> <p>Àfùhàn 阿富汗 <i>lek./h.</i> ☉ Afghanisuan</p> <p>Àgēntíng 阿根廷 <i>lek./h.</i> ☉ Argentina</p> <p>ǎi 哎 <i>er ǎi</i> 哎 <i>interj.</i> ① (<i>norbaiten ar-</i></p>

<p>retu erakartzeko). 哎! 你得走了。āi! nǐ dēi zǒu le, aizu! orain joan behar duzu! 哎哎哎! 说你哪! āi! āi! āi! shuō nǐ me, aizu! aizu! zeu!</p> <p>② (norbait ados dagoela adierazteko, hasieran agertzen da) 哎, 就那么办吧。āi, jiù nèn me bàn ba, ederki, horrela egin dezagan, ba</p> <p>③ (dei edo eskariari entzuzteko) A: 老张! B: 哎, 什么事? A: Lǎo Zhāng! B: āi! shénme shì? A: Zhang! B: bai, zer da? A: 给我一支笔。B: 哎, A: gěi wǒ yī zhī bǐ B: āi. A: emaidazu boligrafo bat. B: ondo.</p> <p>④ (harridura edo zerbait koinzidentza dela adierazteko) 哎, 我们正说你, 你就来了。āi, wǒmen zhèng shuō nǐ, nǐ jiù lái le, ene, zutaz ari ginen eta etorri egin zara.</p> <p>āi¹ 挨 <i>ad/irrk.</i> alboan, aldamenean; 一个~一个, yí ge ~ yí ge, bata besteari deustela daude. 这两个汽车~上了, zhè liǎng ge qì chē ~ shàng le, auto horiek bata besteari deustela daude. 你~着我坐吧, nǐ ~ zhe wǒ zuò ba, nire alboan esertzen zara. 饭馆儿跟书铺紧~着, fànguǎnr gēn shūpūjn ~ zhe, jatetxea liburu-dendaren albo-alboan dago</p> <p>āi² 挨 <i>edo</i> āi¹ 挨 <i>ad/irrk.</i> ① (gosea, jipoia) jasan, sufritu ② (jipoia, zauria, e.a.) hartu; 他~打了, tā ~ dǎ le jipoi (ederra) hartu zuen jipoitu zuten; 他~了一刀, tā ~ le yī dāo, he was cut by a knife ③ (errieta, agirika) jaso, hartu; 他~了一顿说, tā ~ le yí dùn shuō, errieta egin zioten. 我~了他一顿骂, wǒ ~ le ta yí dùn mà, errieta egin zidan.</p> <p>āi³ 挨 <i>ad/irrk.</i> (Bei. = zài 在) [aditz nagusi edo aditz aurkezle bezala, ez aditz ondokoa bezala] egon.</p>	<p>他~哪儿哪? tā ~ nǎr ne? non dago, ba? 你~哪儿吃饭? nǐ ~ nǎr chīfàn? non jaten duzu? (• : zài 在)</p> <p>āi⁴ 熬 <i>iz.</i> T minbizi</p> <p>āi⁵ 哎 <i>or ei</i> 哎 <i>interj.</i> ① (ustekabea adierazteko) 哎! 这是什么? āi! zhè shì shén me? e! zer da hau? ② (desadotasuna adierazteko) 哎! 别这么办。āi! bié zhè me bàn, ez, ba, ez egin horrela!</p> <p>āi⁶ 捱 <i>ad/irrk.</i> (ekiteko asmo gutxi edo asmorik gabe) gerora utzi; 一天一天的往后~, yī tiān yí tiān de wǎng hòu ~, gerora utzi, egunetik egunera</p> <p>āi⁷ 挨 <i>see</i> āi¹ 挨</p> <p>āi⁸ 哎 <i>or ei</i> 哎 <i>interj.</i> ① (bestelako iritzia aurkezteko) ~! 那就不对了, ~! nà jiù bù duì le, utzi, ez zen zuzen egongo!; ~! 别那么说, ~! bié nèn me shuō, ez, ez hitz egin horrela ② (sahi eta ezina adierazteko) ~! 又错了, ~! yòu cuò le, arraio! berri gaizki!</p> <p>āi⁹ 矮 <i>ad/irrak.</i> ① (p.) txiki, apala, baxa; 他不~, tā bù ~, ez da txikia ② (maila, jarrera, e.a.) (sín, gāo 高) 这个桌子太~, zhè ge zhuō zi tài ~, 他比我矮一班, tā bǐ wǒ āi yí bān, ni baino gradu bat apalagoa da (• dī 低).</p> <p>āi¹⁰ 哎 <i>ad/irrk.</i> (etsipena atsekabea adierazteko) ~, 这怎么办啊? āi, zhè zěn me bàn a? ene, zer egin daiteke? 哎, 没法子, ~, méi fǎ zi, ene, jai dago ene, ez dago zereginik</p> <p>āi¹¹ 爱 <i>ad/irrk.</i> maite izan, maitatu. 你还~她吗? nǐ hái ~ ta ma? oraindik maite al duzu? 我很~这个地方, wǒ hěn ~ zhè ge dìfang, leku hau asko atsegin zait.</p> <p>◆ <i>ad/ilag.</i> oso gustuko izan, asko gustatu. 我~吃中国饭, wǒ ~ chī Zhōngguó fàn, Txinako janaria asko gustatzen zait; 他~说话 Tā ~ shuōhuà, hitz egitea gustatzen zaio;</p>
---	---

		ān 1
<p>我不爱吃猪肉 Wǒ bù ài chī zhūròu txerriak jatea ez zait gustatzen</p> <p>◆ <i>adb.</i> erraz, aise, askotan; 他~头疼. tā ~ tóu teng. buruko mima erraz hartzen du; 他喝了酒. ~睡觉. tā hē le jiǔ, ~shuì jiào. edan eta gero, askotan lo hartzen du.</p> <p>◆ (s) ài...bù...爱...不... dela... ez dela; 你~吃不吃, 我不管. nǐ ~ chī bù chī, wǒ bù guǎn. jan edo ez jan, zure koetua da, berdin zait. 你~信不信. nǐ ~ xìn bù xìn. sinestu ala ez gezurra badinadif ere. ~要不要. ~ yào bù yào. hartu edo utzi.</p> <p>āibǎn 呆板 <i>adj/raun.</i> (gauzak egiteko) malgua ez den, zurrin; 这个人真~, zhè ge rén zhēn ~ bān. pertsona hori zurrina da.</p> <p>āibīng 爱明 <i>adj/irg.</i> ◆ gaixobera izan ◆ <i>adj/iraun.</i> gaixobera</p> <p>Àidáhé 爱达荷 <i>lek/h.</i> ☞ Idaho</p> <p>āi-è 挨饿 <i>edo</i> āi-è 挨饿 <i>adj/ob.</i> goseak egon, gose izan. 我没~饿. wǒ méi ~ è. ez dut inoiz gosea jasari.</p> <p>āi-è 挨饿 ◆ āi-è 挨饿</p> <p>Àièrlán 爱尔兰 <i>lek/h.</i> ☞ Irlanda</p> <p>āigèr 矮个儿 <i>iz.</i> gixontxo, pertsona txiki</p> <p>āiguó 爱国 <i>adj/ob.</i> (norberaren) aberria maite izan. 你~不受? nǐ ~ bú ài? maite al dazu zure aberria? ◆ <i>adj/iraun.</i> ① abertzale; 他很~, tā hěn ~, oso abertzalea da ② (<i>irud.</i>) A: 她怎么样? B: 她是很~ A: tā zěnme yáng? B: tā hěn ~ A: zer moduzkoa da? B: oso nortasun ederra dauka (<i>ir-saxia da</i>)</p> <p>āiguózhě 爱国者 <i>iz.</i> [nh: ge 个 wèi 位] abertzale</p> <p>āiguó zhìshì 爱国志士 <i>iz.</i> abertzale</p> <p>āiguózhūyì 爱国主义 <i>iz.</i> abertzaletasun</p> <p>āihào 爱好 <i>adj/irk.</i> -zale izan; 她~音乐 tā ~ yīn yuè musikazalea da 她~艺术 tā ~ yì shù artezalea da.</p>	<p>āihù 爱护 <i>adj/irk.</i> maitatu eta babestu. ~自己的孩子 ~ zì jǐ de hái zi (norberaren) urteak maitatu eta babestu.</p> <p>Āiji 埃及 <i>edo</i> Yīji <i>lek/h.</i> ☞ Egypt.</p> <p>āijiào 挨饿 [- 饿] <i>adj/ob.</i> euritan blai gelditu</p> <p>āikèsīguāng 爱克斯光 <i>iz.</i> ▼ <i>erradiografia.</i> 照 ~ zhào ~ <i>erradiografia</i> hartu.</p> <p>āiménr 挨门 (儿) <i>adb.</i> atez atez. ~卖东西 ~ mài dōng xi gauzak atez atez saldu.</p> <p>āiqīng 爱情 <i>iz.</i> (erosotasun) maitasun, maitozane, txen 他们 ~ 很深. tāmen de ~ hěn shēn. benicarteko maitasun oso sakarra da.</p> <p>āiqiú 哀求 <i>adj/irk.</i> errukia eskatu, erreguka eskatu, arrenka eskatu.</p> <p>āirén¹ 爱人 <i>iz.</i> ① maitale, kutton ② (Tx.H.E.) ezkontide, senar, emazte</p> <p>āirén² 爱人 <i>adj/ob.</i> jendea maite izan; ~ 知己 ~ rú jǐ besteak norbera bezala maitatu</p> <p>āishi 碍事 <i>adj/ob.</i> -(r)ji traba egin, -(r)j enbarazu egin ◆ <i>adj/iraun.</i> be in some- one's way 桌子放在这儿, 很~, zhuōzi fàng zài zhèr, hěn ~, hemen jarritako mahaiaik enbarazu egiten du. ~不~, bù ~, berdin da ez da axola.</p> <p>āiya 哎呀 <i>interj.</i> ene!, jexux!; ~! 我把钥匙弄断了 ~! Wǒ bà yào shì nòng duàn le. arraioa, giltza galdu zait!</p> <p>āiyo 哎哟 <i>interj.</i> ① (<i>mina edo sufritandua adierazteko</i>) ai! ~! 好疼! ~! hǎo téng. ai! min handia!. ② <i>edo</i> āi ya 哎呀 (<i>harridura adierazteko</i>) ene! jexux! ~! 真不得了. ~! zhēn bù dé liǎo. ene! zoragarria da!</p> <p>āizi 矮子 <i>iz.</i> epotxa</p> <p>Ālāobó 阿拉伯 <i>lek/h.</i> ☞ Arabia.</p> <p>Ālāsījiā 阿拉斯加 <i>lek/h.</i> ☞ Alaska.</p> <p>āmóniyà 阿摩尼亚 <i>iz.</i> ☞ amoniako</p> <p>ān¹ 安 <i>adj/irk.</i> ① a. instalatu; 安电灯 ān</p>	

La traducción desde el punto de vista de la lexicografía: problemas y soluciones

La intención del autor es ofrecer una visión profunda de la forma en que la lexicografía y la traducción de la lengua vasca han evolucionado a lo largo de los años. Este artículo se divide básicamente en dos partes: 1. Problemas prácticos. 2. Lexicografía vasca vs. Lexicografía tailandesa/china.

En la primera parte, el autor se refiere al hecho de que la traducción entre la lengua vasca y la lengua inglesa es una actividad relativamente nueva. La traducción entre ambos idiomas se inició de forma humilde con una serie de traducciones dispersas realizadas por Edward Spencer Dogson, pero se puede decir que no cobró realmente fuerza hasta la década de 1980. No obstante, es razonable predecir que en el futuro la mayoría de las traducciones a la lengua vasca se realizarán desde el inglés, no desde el castellano, debido a la enorme importancia del inglés en el ámbito de la comunicación mundial, en la investigación, en la bibliografía, en internet y en la propia Unión Europea.

En todo el mundo, la lexicografía bilingüe es una actividad altamente especializada, si bien el coste y la amplitud del tema la convierten en una actividad relativamente poco extendida. En ese sentido, puede decirse que en el mundo actual, en cualquier idioma, son pocos los diccionarios realmente buenos y fiables. Puede decirse que los países que cuentan con la mejor tradición lexicográfica bilingüe son Inglaterra, Alemania, Francia, Rusia y Japón. Pueden existir grandes diccionarios publicados en otros países del mundo, pero la opinión del autor es que los países mencionados cuentan con una tradición superior a la del resto.

En relación a la tradición de la lexicografía vasca bilingüe no hay nada especial que mencionar. Existe muy poca gente –o editoriales– que trabaje de forma permanente en la compilación, investigación y publicación de diccionarios vascos bilingües sobre una base de continuidad: Elhuyar, Bostak Bat y Morris Academy Press. Hay que tener en cuenta que el pequeño y débil mercado es un obstáculo para el desarrollo de la lexicografía vasca, así como la ausencia de una verdadera cooperación. Además, los propios vascos muestran poca ambición en lo referente a compilar trabajos lexicográficos verdaderamente amplios y comprehensivos. Así, la existencia de traductores de lengua vasca con certificación oficial es algo reciente; asimismo, tampoco existe mucho interés en la compilación de diccionarios vascos bilingües en los idiomas de los inmigrantes que han venido al País Vasco. El autor piensa que los vascos deberían mirar más allá de España, incluso más allá de Europa, para fijarse en lo que se ha producido en Asia. La escala de los diccionarios asiáticos supera en mucho la de cualquier diccionario elaborado en Europa.

Posteriormente, el autor pasa a ofrecer ejemplos de registro social. Según parece, el registro más difícil en lengua vasca resulta ser el nivel de habla muy coloquial o incluso vulgar. Ofrece un amplio ejemplo del uso de la palabra “joder”, junto con diversas soluciones, a pesar del mito que afirma que en la lengua vasca no existen palabrotas.

En la segunda parte, el autor comenta las razones que le han impulsado a aventurarse en la lexicografía asiática, empezando con el tailandés y posteriormente pasando al chino mandarín. A pesar de las diversas dificultades motivadas por el trato con un idioma de vínculos históricos, religiosos y culturales completamente diferentes, sin olvidar las diferencias en fauna y flora, el autor expresa la idea de que es mucho más sencillo compilar un diccionario tailandés-inglés o chino-inglés que un diccionario vasco-inglés, aún existiendo diferentes sistemas de escritura y problemas de transliteración (al menos en tailandés). Finalmente, con objeto de mostrar el desconocimiento y aislamiento que la cultura vasca encuentra en Asia, refiere que incluso el término “Euskal Herria” se traduce de forma errónea como “Región Vasca”, en vez de como “País Vasco”, en algunos de los idiomas principales de Asia. Además, el autor muestra algunas páginas del diccionario vasco-chino que él ha diseñado.

Translation from a lexicographer's point of view: problems and solutions

The author aims to give a sweeping view of how Basque language lexicography and translation has changed over the years. The article is broadly divided into two parts: 1. Practical problems 2. Basque lexicography vs. Thai/Chinese lexicography

In the first part, the author states how translation between Basque and English is a relatively new activity. Translation between the two languages began humbly with a few scattered translations by Edward Spencer Dodgson but it is only since the 1980's that one can say it actually picked up steam. Indeed, it is reasonable to predict that in the future, most translations into Basque will be from English, not Spanish, given the overwhelming importance of English in world communication, research, bibliography, the internet, and the European Union itself.

Throughout the world, bilingual lexicography is a highly specialized activity which, due to the cost and breadth of the subject, is relatively rare. Indeed, there are rather few truly good, reliable dictionaries in any language in the world today. The countries with the best bilingual lexicography tradition are arguably England, Germany, France, Russia, and Japan. There might be great dictionaries published in other countries in the world but, in the author's opinion, said countries have the finest tradition over all.

As for the bilingual Basque lexicography tradition, there is not much to write home about. There are very few people — or publishing houses — that are continuously involved in compiling, researching, and printing bilingual Basque dictionaries on a continuous basis: Elhuyar, Bostak Bat, and Morris Academy Press. However, the small, weak market is a hindrance to development in Basque lexicography as well as a lack of true cooperation. Moreover, the Basques themselves show little ambition to compile truly large, comprehensive lexicographical works. Indeed, it is only recent that there were some officially certified Basque translators nor is there much interest in compiling bilingual Basque dictionaries in the languages of the immigrants who have come to the Basque Country. The author calls for Basques to look beyond Spain, indeed, beyond Europe and look at what has been produced in Asia. The scale of Asian dictionaries far surpasses anything done in Europe.

The author then goes on to give examples of social register. The most difficult register in Basque seems to be the very colloquial, even vulgar level of speech. He gives a large example of the F word and various solutions in spite of the myth that holds that there are no swear words in Basque.

In the second part, the author discusses why he has ventured into Asian lexicography, starting with Thai and later progressing to Mandarin Chinese. In spite of the various difficulties dealing with a language with totally different historical, religious, and cultural ties, not to mention different fauna and flora, the author expresses the idea that it is far easier to compile a Thai-English or Chinese-English dictionary than a Basque-English dictionary, and this where there are different writing systems and transliteration problems (in Thai at least). Finally, to show just how unknown and isolated Basque culture is in Asia, even the term "Euskal Herria" is mistranslated as "Basque Region" rather than "Basque Country" in several of the main languages of Asia. The author also shows some pages of a Chinese-Basque dictionary that he has designed.

La traduction du point de vue de la lexicographie : problèmes et solutions

L'intention de l'auteur est d'offrir une vision approfondie de la manière dont la lexicographie et la traduction basques ont évolué au fil des ans. Cet article est composé de deux parties : 1. Problèmes pratiques. 2. Lexicographie basque vs. lexicographie thaïlandaise/chinoise.

Dans la première partie, l'auteur fait référence au fait que la traduction entre la langue basque et la langue anglaise est une activité relativement récente. La traduction entre ces deux langues commença humblement par une série de traductions réalisées par Edward Spencer Dogson, mais on peut considérer que son essor n'eut lieu que dans les années 1980. On peut cependant raisonnablement prédire qu'à l'avenir la majorité des traductions en langue basque seront réalisées non pas depuis l'espagnol mais depuis l'anglais, compte tenu de l'importance colossale de l'anglais dans la communication mondiale, dans la recherche, dans la bibliographie, sur internet et même dans l'Union Européenne.

A travers le monde, la lexicographie bilingue est une activité hautement spécialisée, bien que son coût et l'amplitude du sujet en fassent une activité relativement peu étendue. C'est pourquoi, dans le monde actuel, quelles que soient les langues, les dictionnaires réellement bons et fiables sont rares. Les pays présentant la meilleure tradition lexicographique bilingue sont l'Angleterre, l'Allemagne, la France, la Russie et le Japon. D'autres grands dictionnaires peuvent exister dans d'autres pays du monde, mais, d'après l'auteur, les pays mentionnés ont une tradition supérieure à celle des autres.

Quant à la tradition de la lexicographie basque bilingue, il n'y a rien de particulier à mentionner. Il existe très peu de gens –ou de maisons d'éditions– qui travaillent de manière permanente à la composition, à la recherche et à la publication de dictionnaires basques bilingues sur la continuité : Elhuyar, Bostak Bat et Morris Academy Press. Notons que la petitesse et la faiblesse du marché constituent un obstacle au développement de la lexicographie basque, de même que l'absence d'une véritable coopération. Par ailleurs, les Basques eux-mêmes font preuve de peu d'ambition dans le domaine de la composition de travaux lexicographiques véritablement amples et abordables. Ainsi, l'existence de traducteurs en langue basque disposant d'une qualification officielle est assez récente ; de même, il n'existe que peu d'intérêt pour la composition de dictionnaires basques bilingues dans les langues des immigrants établis au Pays Basque. D'après l'auteur, les Basques devraient prolonger leur regard au-delà de l'Espagne et même au-delà de l'Europe, pour s'intéresser aux productions asiatiques. L'échelle des dictionnaires asiatiques est en effet largement supérieure à celle de tout dictionnaire élaboré en Europe.

Ensuite, l'auteur aborde la question des registres de langue. Il semble que le registre le plus difficile en langue basque soit celui du langage oral très familier ou même vulgaire. Il propose de nombreux exemples de l'usage du mot espagnol « joder », avec plusieurs solutions, malgré le mythe selon lequel la langue basque ne disposerait pas de gros mots.

Dans la seconde partie, l'auteur analyse les raisons qui l'ont poussé à s'aventurer dans la lexicographie asiatique, tout d'abord en langue thaï, puis en chinois mandarin. Malgré les nombreuses difficultés liées au traitement d'une langue aux caractéristiques historiques, religieuses et culturelles totalement différentes, sans oublier les différences concernant la faune et la flore, l'auteur formule l'idée selon laquelle il est bien plus aisé d'élaborer un dictionnaire thaï/anglais ou chinois/anglais qu'un dictionnaire basque/anglais, malgré les différents systèmes d'écriture et les problèmes de translittération (du moins en thaï). Enfin, pour prouver la méconnaissance et l'isolement de la culture basque en Asie, il précise que même le terme « Euskal Herria » est mal traduit par « Région Basque » et non par « Pays Basque » dans certaines des langues principales d'Asie. L'auteur présente enfin quelques pages du dictionnaire basque/chinois dont il est l'auteur.